

Kulturplan för Västernorrland 2027–2030

Foto: Daniel Håkansson

Innehållsförteckning

Begrepp och definitioner	3
Utgångspunkter	7
Vad är en regional kulturplan?.....	7
Styrdokument	8
Vilka är vi, kulturaktörerna i Västernorrland?	9
Övergripande mål	11
Mål ett: I Västernorrland tar vi aktiv ställning för konstnärlig frihet samt stärker den kulturella infrastrukturen och det professionella skapandet.	11
Mål två: I Västernorrland vill vi skapa jämlik tillgång till kultur för alla.....	12
Mål tre: I Västernorrland har kreativitet, mångfald och konstnärlig kvalitet en stark roll i samhällsutvecklingen.....	12
Kulturområden.....	13
Inledning till kulturområden och kulturområdesmål.....	13
Biblioteks-, litteratur-och läsfrämjande.....	14
Bild och form.....	15
Film och rörlig bild	16
Kulturarv, museer och arkiv.....	17
Scenkonst.....	19
Slöjd.....	22
Spelkultur	23
Kulturplanens genomförande och uppföljning.....	24
Samverkan för hållbart kulturliv	24
Arbetsätt och verktyg.....	25
Finansiering.....	26
Uppföljning.....	27
Genomförda dialoger.....	28
Genomförda dialoger 2025.....	28
Genomförda dialoger 2026.....	28

Begrepp och definitioner

Detta avsnitt förklarar och definierar begrepp som förekommer i kulturplanen.

Armlängds avstånd

Principen om armlängds avstånd syftar till att skapa förutsättningar för konstnärlig frihet genom att främja konstens och kulturens oberoende ställning samt att förespråka sakkunnighet vid konstnärliga bedömningar. Den politiska nivån ska ge förutsättningar för konsten och kulturen men inte styra innehållet.

Arvodesrekommendationer

Konstnärliga och litterära yrkesutövares samarbetsnämnd, KLYS, har tagit fram rekommenderade miniminivåer för arvoden till yrkesverksamma kulturskapare vid uppdrag.

Civilsamhället

Till civilsamhället räknas organisationer och grupper som verkar inom kultursektorn utanför konst- och kulturinstitutioner som föreningar, studieförbund, idéburna organisationer, ungdoms- och pensionärsorganisationer samt trossamfund. Civilsamhället eller den idéburna sektorn omfattar organiserade verksamheter som bygger på demokratiska värderingar samt gynnar samhälls- eller medlemsintresset.

Det fria kulturlivet

Till det fria kulturlivet räknas organisationer och enskilda utövare som verkar professionellt utanför konst- och kulturinstitutionerna.

Enprocentregeln

Enprocentregeln är en ekonomisk princip för investeringar som innebär att en procent av budgeten vid ny-, om- och tillbyggnationer av fastigheter, infrastruktur och offentliga miljöer investeras i konstnärlig gestaltning.

Flernivåsamverkan

Ett brett kulturliv med mångfald kräver samverkan mellan ett stort antal aktörer för att långsiktighet och hållbara kulturverksamheter ska uppnås. Tillsammans möjliggör aktörer på lokal, regional, nationell och EU-nivå det som brukar kallas flernivåsamverkan. Flernivåsamverkan är också en princip för regional utveckling i Västernorrland.

Folkbildning

Med folkbildning menas folkhögskolorna och studieförbunden. Folkbildningen ska göra kunskap och bildning tillgänglig utanför den traditionella skolvärlden och ska ge alla möjlighet att öka sin kunskap och bildning för personlig utveckling och delaktighet i samhället och kulturlivet.

Främjande

Främjande verksamhet fungerar som ett kitt mellan utövare, arrangörer, deltagare och publik. Främjandeuppdraget innefattar stöd till, och nätverkskapande i, föreningsliv,

kulturverksamheter och bland utövare. Det handlar om morgondagens utövare, publik, arrangörer och att skapa förutsättningar för ett rikt kulturliv. Främjande handlar även om pedagogisk verksamhet som riktar sig till barn och unga på fritiden och i skolan samt att höja intresset för kulturområdet. Främjandeuppdraget omfattar insatser för att öka kunskapen om kultur och att skapa strukturer för att nå ut till invånare i hela Västernorrland. Främjandeuppdraget finns i varje konstform och ligger hos alla de regionala kulturverksamheterna.

Gestaltad livsmiljö

Gestaltad livsmiljö är ett politikområde som tar utgångspunkt i människan, hennes behov och livskvalitet i skapandet av våra livsmiljöer. Arkitektur, form, design, konst och kulturmiljö formar samhället och invånarens vardag och kan tillsammans bidra till att lösa samhällets utmaningar. Det finns många aktörer som behöver samverka för att bidra inom området.

Hållbarhet

Hållbarhetens tre dimensioner är ekonomisk, ekologisk och social hållbarhet som tillsammans utgör grunden för global hållbar utveckling. Hållbarhet inbegriper inkluderande, rättvis utveckling och långsiktigt ansvarsfull resursanvändning.

Konstnär

Begreppet konstnär avser professionella utövare och upphovspersoner inom alla konstområden, till exempel dansare, författare, bildkonstnärer och filmare. Det används i regel synonymt med begreppet professionell kulturskapare. Som professionella verksamheter räknas kulturverksamheter vars personal i huvudsak är professionell. Begreppet konstnär kan i några fall specifikt avse bild- och formkonstnärer, det framgår i så fall av sammanhanget.

Konstnärlig frihet

Ett ideal som bygger på tanken att den konst och kultur som produceras i samhället så långt som möjligt ska reflektera fria kreativa processer och värderas utifrån sina konstnärliga kvaliteter.

Konstpolitik

Konstpolitiken ska verka för att skapa goda förutsättningar och hållbara villkor för professionella kulturaktörer inom alla konstformer. Konstpolitiken ska värna konstens självständiga ställning och egenvärde.

Kulturaktörer

Med kulturaktörer menar vi alla aktörer inom kulturlivet. Det kan vara professionella, ideella, institutioner, enskilda utövare och arrangörer. Till professionella kulturaktörer räknar vi även yrkesgrupper som arbetar inom kultursektorn, men som inte arbetar med det

konstnärliga skapandet eller ingår i konstnärsbegreppet. Det kan till exempel vara antikvarier, pedagoger, producenter och tekniker av olika slag.

Kulturens egenvärde

Begreppet avser kulturen för kulturens egen skull och att det konstnärliga uttrycket är ett mål i sig, det vill säga det ska inte i första hand tillföra något till andra områden och samhällssektorer. Konsten är fri och ska få skapas i sin egen rätt. Det hindrar naturligtvis inte att vi sprider eller tar del av kultur för att vi mår bra av det eller för att det skapar arbetstillfällen och tillväxt.

Kulturens infrastruktur

Kulturens infrastruktur består av en rad aktörer som tillsammans gör att kultur kan skapas och utvecklas. Det kan vara konstnärer, scener, arrangörer, lokaler, producenter, scentekniker, mötesplatser med flera. Till detta kan även läggas de stödsystem som ger förutsättningar för utbud, samarbetsmöjligheter och institutioner som bibliotek, konsthallar, studieförbund, kulturskola och museer. Ibland förekommer begreppet kulturens ekosystem, som synliggör det komplexa samspelet mellan de verksamma delarna inom kulturen. Begreppet kulturell infrastruktur innehåller även perspektiv som fysisk och geografisk tillgänglighet.

Kulturliv

Begreppet kulturliv används för att beskriva hela fältet av aktörer (institutioner, kulturverksamheter, föreningar, kulturföretag, professionella kulturskapare och andra aktörer) som tillsammans erbjuder möten med kultur och möjligheter till deltagande både som publik, besökare och utövare.

Kulturpolitik

Kulturpolitiken syftar till att skapa förutsättningar för ett levande och oberoende kulturliv. Det handlar om att främja delaktighet och tillgång till kultur.

Kultursamverkansmodellen

Kultursamverkansmodellen innebär att varje region beviljas en samlad summa statliga medel från Kulturrådet för att fördela till regional kulturverksamhet i respektive region. Summan baseras på, och är en uppväxling av, de regionala medlen. Kulturplanen är ansökan om statsbidraget. Modellen har funnits sedan 2011 och har av regeringen beskrivits som en av de största kulturpolitiska reformerna.

Resiliens

Resiliens, och psykologisk motståndskraft, handlar om vår gemensamma förmåga att hålla huvudet kallt och fortsätta fungera även när vi utsätts för stora påfrestningar. För att vi inte ska låta oss luras av falsk information krävs kritiskt tänkande och att vi har en levande demokrati där människor vågar tycka olika, har kunskap om hur lagar stiftas och litar på att myndigheter och medier talar sanning.

Mottagarkapacitet

Mottagarkapacitet handlar om förutsättningarna för ett brett kulturutbud i hela Västernorrland. Det behövs ett välfungerande mottagande i kommunerna i form av lokaler, scener och arrangörer. Det innebär även att scener behöver uppfylla vissa krav på fysisk tillgänglighet och tekniska krav. Mottagarkapaciteten säkerställs av insatser från civilsamhället, kommuner, regionala kulturverksamheter med flera. Det kan handla om ekonomiska stöd, arrangörsutbildningar samt främjande i form av kunskap eller nätverk.

MU-avtal

MU-avtalet (medverkans- och utställningsersättning) är ett avtal som gäller för statliga institutioner, men principerna är vägledande för alla utställningsarrangörer som får offentligt stöd. Det anger att ett enskilt avtal ska tecknas mellan arrangör och konstnär för konstnärens insatser och kostnader i anslutning till en utställning. MU-avtalet bestämmer ekonomisk ersättning till konstnärer, som till exempel bildkonstnärer, fotografer, konsthantverkare och tecknare för att ställa ut verk som konstnären äger.

Mångfald

Mångfald innebär att det bör finnas en representation av olika egenskaper som speglar variationer i samhället i stort, bland annat utifrån diskrimineringsgrunderna.

Utgångspunkten är att olikheter i en grupp är att betrakta som en styrka och källa till framgång.

Regionala kulturverksamheter

När begreppet används i kulturplanen menar vi de kulturverksamheter som får statliga och regionala bidrag inom kultursamverkansmodellen. Föreningsarkivet Västernorrland, Näringslivsarkiv i Norrland, Riksteatern Västernorrland, Scenkonst Västernorrland AB, Stiftelsen Läns museet Västernorrland, samt Region Västernorrland med Konst Västernorrland och Regionbibliotek Västernorrland. I vissa fall används begreppet kulturaktörer, ett vidare begrepp som även inkluderar verksamheter som inte är en del av kultursamverkansmodellen.

Tillgänglighet

Tillgänglighet handlar om hur samhället utformas och är en förutsättning för att alla med funktionsnedsättning ska kunna vara delaktiga. För oss betyder tillgänglighet att alla invånare i Västernorrland ska ha tillgång till och möjlighet att vara delaktiga i kulturlivet. Det innebär även att vi vill kommunicera så att alla förstår i kanaler som når så många som möjligt. Vi främjar ett kulturskapande som uppmuntrar till deltagande på olika sätt. Tillgänglighet till kultur handlar också om att alla i Västernorrland ska ha tillgång till ett högkvalitativt kulturutbud.

Utgångspunkter

Vad är en regional kulturplan?

Kulturplanen tas fram genom breda dialoger och samverkan, men beslutas i regionfullmäktige.

Kulturplanen fungerar som en gemensam vision för region, kommuner, kulturskapare och andra aktörer inom kulturlivet. Den ska främja flernivåsamverkan och möjliggöra insatser som medfinansieras från lokal, regional och nationell nivå.

Kulturplanen är även en ansökan om statliga medel inom Kultursamverkansmodellen och fungerar som ett styrdokument vid hantering av regionala stöd och anslag.

Lagar och föreskrifter (Faktaruta)

Regeringsformen slår fast att den enskildes personliga, ekonomiska och kulturella välfärd är grundläggande mål för den offentliga verksamheten.

De nationella kulturpolitiska målen anger att kulturen ska vara en dynamisk, utmanande och obunden kraft med yttrandefriheten som grund. Alla ska ha möjlighet att delta i kulturlivet, och kreativitet, mångfald och konstnärlig kvalitet ska präglade samhällets utveckling.

För att uppnå detta ska kulturpolitiken:

- främja allas möjlighet till kulturopplevelser, bildning och skapande
- främja kvalitet och konstnärlig förnyelse
- främja ett levande kulturarv
- främja internationellt och interkulturellt utbyte
- särskilt uppmärksamma barns och ungas rätt till kultur.

Kulturplanen relaterar till lagar och föreskrifter som styr kultursektorn, bland annat:

- Agenda 2030
- Arkivlagen
- Barnkonventionen
- Bibliotekslagen
- Förordning (SFS 2010:2012) om vissa statsbidrag till regional kulturverksamhet
- Diskrimineringslagstiftningen
- Kulturmiljölagen
- Lagen om nationella minoriteter och minoritetsspråk
- Museilagen

Enligt lagen om nationella minoriteter och minoritetsspråk ska det allmänna främja minoriteternas möjligheter att bevara och utveckla sin kultur. Västernorrland ingår i finskt och samiskt förvaltningsområde.

Kulturplanen har två typer av mål. Övergripande finns tre långsiktiga mål för vårt gemensamma utvecklingsarbete i länet. Kopplat till dessa mål finns gemensamma prioriteringar, som också fungerar som delmål.

Varje kulturområde har också mål, som främst tjänar som verksamhetsmål för Regionala kulturverksamheter inom Kultursamverkansmodellen. Både de övergripande målen och målen per kulturområde fungerar som kriterier för sökbara medel för aktörer i hela länet.

Kultursamverkansmodellen (Faktaruta)

Kultursamverkansmodellen bygger på dialog och samverkan mellan stat, region, kommuner, civilsamhälle och det fria kulturlivet. Regionen ansvarar för att kulturplanen tas fram i samverkan med länets kommuner och efter samråd med professionellt kulturliv och civilsamhälle. Med kulturplanen som grund fördelas statliga medel via Kulturrådet till regionerna, som i sin tur fördelar dem som verksamhetsbidrag till regionala kulturverksamheter (Förordning (2010:2012) om fördelning av vissa statsbidrag till regional kulturverksamhet). De statliga verksamhetsbidragen kan bara fördelas till verksamheter som också får regionalt verksamhetsstöd.

Medlen inom modellen ska ge invånarna god tillgång till:

- professionell teater-, dans- och musikverksamhet
- museiverksamhet och kulturmiljöarbete
- biblioteksverksamhet och läsfrämjande
- professionell bild- och formverksamhet
- regional enskild arkivverksamhet
- filmkulturell verksamhet
- främjande av hemslojd.

Verksamheter som ingår i Kultursamverkansmodellen i Västernorrland

- Föreningsarkivet Västernorrland
- Konststrategisk verksamhet, Region Västernorrland
- Norrlands nätverk för musikteater och dans, NMD
- Näringslivsarkiv i Norrland (NIN)
- Regionbibliotek Västernorrland, Region Västernorrland
- Riksteatern Västernorrland
- Scenkonst Västernorrland AB
- Stiftelsen Läsmuseet Västernorrland (Västernorrlands museum).

Styrdokument

Ambitionerna i kulturplanen speglar Region Västernorrlands ambitioner i styrande dokument, som Regionplan och Kulturpolitisk policy.

Gemensamma målsättningar i *Strategiskt kulturarvsprogram för Västernorrland* inbegrips från och med 2027 i kulturplanen.

Kulturplanens mål för Biblioteks-, litteratur- och läsfrämjande ingår i *Biblioteksplan för Västernorrland*.

Region Västernorrlands folkbildningsplan följer kultur- och biblioteksplanernas planperioder och styr arbetet på folkhögskolorna, som region Västernorrland är huvudman för, samt stöd

till studieförbunden. Folkbildningen utgår ytterst från statens syften med folkbildningen men samlar frågor inom nya områden till en regional kontext.

De fyra nordligaste länen har ett långvarigt samarbete, Kultur i norr, och har sedan 2020 ett Kulturpolitiskt positionspapper. I positionspapperet har regionerna enats om att prioritera urfolket samer, kulturella och kreativa branscher samt arrangörsfrämjande för att skapa bästa möjliga interregionala kulturutveckling.

Kulturplanen är en av de regionala strategier och planer som ingår i samverkansstrukturen för det övergripande regionala utvecklingsarbetet.

Regional utvecklingsstrategi för Västernorrland (RUS) (Faktaruta)

Regional utvecklingsstrategi bär visionen: "Ett Västernorrland – handlingskraft, livskraft och naturkraft. Tillsammans för människors och företags växtkraft, i en hälsosam livsmiljö för framtida generationer." Kulturplanen bidrar till att uppfylla visionen och målen i den Regionala utvecklingsstrategi Ett Västernorrland 2020–2030 (RUS):

År 2030 har Västernorrland som plats stärkts i ett nationellt och globalt perspektiv: Innovativt och kreativt kulturliv som speglar mångfald och jämlikhet stärker Västernorrlands konkurrenskraft.

År 2030 är Västernorrland den plats som människor väljer för att leva och besöka:

Ett rikt kulturliv och tillgängliga kulturmiljöer skapar attraktiva livsmiljöer, social sammanhållning och en växande besöksnäring.

År 2030 är Västernorrland platsen där företag och organisationer väljer att växa:

Kultur och kreativa näringar bidrar till innovation, entreprenörskap och hållbar tillväxt.

Vilka är vi, kulturaktörerna i Västernorrland?

När vi skriver vi så menar vi alla aktörer som tillsammans bidrar till att uppfylla målen i kulturplanen. Aktörerna som samverkar för att uppfylla kulturplanens mål i länet är många: Region Västernorrland, regionala kulturverksamheter, kommuner, fria utövare, civilsamhälle, företag inom kulturella och kreativa branscher och andra samverkansparter.

Kultur och bildningsverksamheten, Region Västernorrland (Faktaruta)

Kultur- och bildningsverksamheten består av kulturenheten och regionens tre folkhögskolor och är en del av Regional utveckling. Här arbetar vi för tillgänglig kultur i hela regionen. Tillsammans verkar vi för livslångt lärande, tillgång till konstnärliga utbildningar och goda förutsättningar för yrkesverksamma konstnärer samt ett demokratiskt samhällsbygge.

Inom Enheten för kultur ryms regional kultur- och kulturarvsutveckling, konststrategisk verksamhet, konstnärlig gestaltning, Europa direkt Västernorrland samt regional biblioteksverksamhet, inklusive litteraturutveckling, tillgängliga nyheter och inläsningstjänst.

Genom samfinansierade verksamheter ansvarar vi även för regional scenkonst och filmfrämjande verksamhet, regional museiverksamhet samt film och- hemslojdsfrämjande verksamhet.

Tidigare kulturplaner och processen hit

Västernorrland har tagit fram kulturplaner för åren 2012–2014, 2015–2018, 2019–2022 samt 2023–2026.

I processen med att ta fram ny kulturplan för åren 2027–2030 har ett fyrtiotal dialoger genomförts. Det har framkommit i dialogerna att arbete för mångfald och delaktighet behöver bli bättre, med särskilt fokus på hur unga kan vara med och påverka. Beredskap och resiliens har blivit allt viktigare frågor.

Många har lyft att förutsättningar för att producera konst och kultur behöver bli mer jämlika mellan konstformerna. Finansieringen och därmed infrastrukturen blir allt svagare och det finns sämre möjlighet till medfinansiering för både ordinarie verksamhet och utveckling.

I uppföljningen av kulturplan för Västernorrland 2023 – 2026 ser vi att utveckling har möjliggjorts inom flera områden.

Några goda exempel på utveckling och stärkt samverkan:

- Tillgången till kultur för äldre har stärkts genom samverkan kring *Livskraft*, kultur för äldre.
- Fler unga söker stipendiet *Ungas initiativ* som går till arrangemang av och för unga.
- En permanent satsning på regional samordning av kultur för barn och unga har etablerats genom ett uppdrag till Scenkonst Västernorrland AB och en stärkt samverkan mellan länets kulturskolor har initierats genom projektet *En regional kulturskola*.
- Nätverk och samverkan för samisk kultur har stärkts och etablerats med finansiering av *Kultur i norr* och genom en satsning på samiskt residens.

Övergripande mål

De övergripande målen är en gemensam utgångspunkt för utveckling och uppföljning i hela länet, även för verksamheter som inte ingår i kultursamverkansmodellen. Målen är samma som i Kulturplan för Västernorrland 2023–2026. De identifierades tidigt i processen som fortsatt aktuella och långsiktiga.

Det har funnits tydliga önskemål om konkreta prioriteringar, eller delmål, för att nå de övergripande målen. Prioriteringarna har växt fram utifrån de behov, perspektiv och förflyttningar som blivit tydliga i dialogerna, liksom i de förändrade förutsättningar som präglar samhället och kultursektorn i dag.

Mål ett: I Västernorrland tar vi aktiv ställning för konstnärlig frihet samt stärker den kulturella infrastrukturen och det professionella skapandet.

I det här målet fokuserar vi på kulturens kärna, det fria konstnärliga skapandet med yttrandefriheten som grund

Förutsättningar:

Starkt konstnärlig frihet och långsiktig offentlig finansiering på alla nivåer behövs för en stark, oberoende kultursektor i Västernorrland. Såväl offentliga som större privata aktörer, behöver följa principer som armlängds avstånd, enprocentregeln, arvodesrekommendationer och upphovsrätt. Armlängds avstånd och sakkunnigt urval ska gälla vid konstnärliga urval och beslut.

Arbetsstillfällena är grunden till att professionella utövare ska kunna leva och verka i Västernorrland. Goda villkor för konstnärligt arbete med tillgång till finansiering och platser för produktion möjliggör ett kulturutbud av hög kvalitet i hela länet. Möjligheter att utvecklas som utövare och utforska nya uttryck behöver stärkas genom stipendier och möjlighet till utbyte och fortbildning.

Plattformer för att visa konst och kultur behövs i hela länet, både i form av mindre, lokala arenor och större scener eller institutioner. Stora institutioner fungerar som kulturens motorer och ger arbetsstillfällena och synlighet. Mindre kulturarenor och ideella initiativ behöver stärkas för ett levande kulturliv i hela länet, där kulturutövare kan utvecklas och leva.

Prioriteringar för att nå mål ett:

- *goda arbetsvillkor för professionella utövare samt tillgång till konstnärliga utbildningar och utbyten*
- *en mer jämlik tillgång till olika kulturuttryck för barn och unga*
- *stärka plattformer för konst och kultur utanför tätorterna*
- *stärka produktionsförutsättningarna för konst och kultur med svag infrastruktur*

- *verka för att stärka enprocentregeln i både offentlig verksamhet och privat sektor*
- *verka för att armlängds avstånd och konstnärlig frihet tillämpas.*

Mål två: I Västernorrland vill vi skapa jämlik tillgång till kultur för alla.

Det här målet handlar om jämlik tillgång, mottagarkapacitet och breddat deltagande.

Förutsättningar:

I ett demokratiskt samhälle bör alla ha möjlighet att ta del av och uttrycka kultur, oavsett var man bor eller vilka förutsättningar man har. Alla ska ges tillgång till kultur på lika villkor, utifrån diskrimineringsgrunderna. Enligt lagen om nationella minoriteter och minoritetsspråk ska det allmänna främja minoriteternas möjligheter att bevara och utveckla sin kultur. Geografiska, sociala och strukturella hinder för deltagande i kulturlivet behöver minska. Ett starkt arrangörsled och god mottagarkapacitet i hela länet behövs. Krisberedskap hos kulturverksamheter behöver stärkas.

För ett breddat deltagande i kulturlivet behövs satsningar på prioriterade grupper och på mångfald i hela kedjan, från produktion till publik. Genom att prioritera barn och unga, stärka arrangörerna samt utveckla digital och fysisk tillgänglighet skapas ett kulturliv där fler röster kan höras och fler perspektiv får plats. Tillgång till kulturutbildningar på olika nivåer möjliggör för kommande generationers konstnärer, arrangörer och publik.

Vi behöver verka tillsammans över sektorer och organisationsgränser för att nå målen. Kommunsamverkan och samverkan med ideell sektor är särskilt viktiga för en mer jämlik tillgång till kultur.

Prioriteringar för att nå mål två:

- *utveckla de offentligt finansierade arrangörsstöden*
- *stärka kapaciteten för ideell verksamhet att verka och utvecklas*
- *större möjlighet för barn och unga att själva skapa och att påverka*
- *ökad mångfald i produktionsledet*
- *stärkt långsiktig samverkan mellan kulturskolorna*
- *ökat utbud för små scener*
- *utveckla mötesplatser för kultur över åldersgränserna och stärka äldres tillgång till kultur.*

Mål tre: I Västernorrland har kreativitet, mångfald och konstnärlig kvalitet en stark roll i samhällsutvecklingen.

I det här målet fokuserar vi på att kultur bidrar till positiva effekter inom andra sektorer, att vi vill verka för finansiering från fler håll, samt att de positiva effekterna förutsätter att kulturen har en oberoende ställning.

Förutsättningar:

För att skapa ett län med hållbar utveckling, där fler vill bo och bygga en framtid tillsammans, behöver vi ett tydligt helhetsperspektiv i samhällsplaneringen, med stark infrastruktur för kultur.

Nationella målsättningar för gestaltad livsmiljö lyfter vikten av att estetiska, konstnärliga och kulturhistoriska värden tas till vara i samhällsutvecklingen. Dessa värden bidrar till att skapa platser där invånare trivs och känner sig delaktiga. Kultur i skolan samt estetiska läroprocesser kan ge möjlighet för fler elever att nå sin fulla potential.

Kunskap om vårt kulturarv och skydd för yttrandefrihet och konstnärlig frihet ger kraft att stå emot otillbörlig påverkan och stärker den demokratiska utvecklingen. Kulturella mötesplatser fungerar som öppna arenor för samtal, bildning och delaktighet. Genom att möjliggöra för möten mellan människor med olika bakgrund stärker mötesplatserna den sociala sammanhållningen och främjar både hälsa och ett mer öppet samhälle.

Kulturella och kreativa branscher är en viktig del av Sveriges ekonomi och en strategisk resurs för hållbar regional utveckling. Kulturarv och kultur utgör viktiga besöksmål som stärker länets attraktivitet, bidrar till turism och inflyttning. Eftersom företag inom kultursektorn ofta är mindre och växer genom att samverka med andra företag, så behövs stöd som riktar sig till små företag.

Kultur behöver därför finansieras från fler sektorer och kunskap om kulturens förutsättningar stärkas hos andra politikområden. Samverkan med akademi, forskning och innovationsmiljöer är viktigt för att bygga ny kunskap och utveckla nya arbetsätt.

Region Västernorrland ser ingen motsättning i att lyfta hur kulturen bidrar till positiv utveckling och samtidigt stå upp för konstens egenvärde. Konstnärlig frihet och armlängds avstånd behöver vara självklart oavsett finansiering.

Prioriteringar för att nå mål tre:

- *stärka skyddet för yttrandefrihet och konstnärlig frihet*
- *synliggöra kulturens roll för resiliens och social hållbarhet*
- *lyfta gestaltad livsmiljö och kulturmiljöns betydelse i strategisk planering*
- *öka kunskapen om kulturens roll i skolan och vikten av estetiska läroprocesser*
- *lyfta kulturella och kreativa branscher som resurs för hållbar utveckling*
- *stärka finansieringen av kultur i samverkan med andra sektorer.*

Kulturområden

Inledning till kulturområden och kulturområdesmål

Detta kapitel ger en samlad beskrivning av de olika konst- eller kulturområdena i kulturplanen. Inom varje kulturområde finns mål som tagits fram i samverkan.

De här målen utgör även en ansökan om statligt verksamhetsbidrag till de regionala kulturverksamheterna som finansieras av kultursamverkansmodellen. Verksamheterna inom modellen tar även fram egna årliga prioriteringar

Redan inför Kulturplan för Västernorrland 2023–2026 var det tydligt att vissa kulturområden delar strategiska målsättningar och arbetssätt. Därför samlas kulturområden med liknande målsättningar under gemensamma rubriker, som *Kulturarv* eller *Scenkonst*. Områdena cirkus och spelkultur inkluderas i kulturplanen sedan 2023, eftersom de lyfts som utvecklingsområden i länet, även om de inte beskrivs i förordningen som styr Kultursamverkansmodellen.

Biblioteks-, litteratur- och läsfrämjande

Biblioteks-, litteratur- och läsfrämjande är delar som samspelar i en treenighet. Litteraturfrämjande handlar om att stärka litteraturen som konstform, att stötta litterärt verksamma och att stärka strukturer inom litteraturområdet. Läsfrämjande för alla åldrar är viktigt för både den enskilde individen och en förutsättning för utvecklingen av ett demokratiskt samhälle. Läsfrämjande sker både på bibliotek och genom civilsamhället, och även skolan spelar en viktig roll. Biblioteken ska, utöver att arbeta med både litteratur- och läsfrämjande, enligt bibliotekslagen verka för det demokratiska samhällets utveckling, och biblioteksverksamheten ska finnas tillgänglig för alla.

Aktörer

Regionbibliotek Västernorrland arbetar med regional biblioteksverksamhet, litteratur- och läsfrämjande samt tillgängliga nyheter och inläsningstjänst. Regionbiblioteket är en länk mellan den nationella nivån, den regionala och den kommunala. Enligt bibliotekslagen ska regioner bedriva biblioteksverksamhet med syfte att främja samarbete, verksamhetsutveckling och kvalitet när det gäller de folkbibliotek som är verksamma i länet.

Bland övriga aktörer kan nämnas:

- Kommunbiblioteken lyder också under bibliotekslagen och är den biblioteksaktör som verkar lokalt och närmast invånarna.
- Civilsamhället och skolan samverkar med andra och gör viktiga insatser för utvecklingen av ett demokratiskt samhälle och kan vara nyckelaktörer för att nå fler med litteratur- och läsfrämjande insatser både för barn, unga och vuxna.
- Litterärt verksamma kan vara författare, översättare och arrangörer av litterära arrangemang som bidrar till att Västernorrland utvecklas.
- Inom utbildningsväsendet finns Mittuniversitetet som bland annat erbjuder program för litteratur och skrivande och Högskolan i Umeå har genom sina kurser i litterärt skrivande stärkt det litterära ekosystemet.

Mål för biblioteks-, läs- och litteraturfrämjande

2030 ska Västernorrland vara en plats där:

- människor läser, skriver, skapar och deltar i samhället – utifrån sina förutsättningar
- det finns goda möjligheter för litterärt verksamma att leva, verka och utvecklas
- fler röster tar plats i det offentliga samtalet
- biblioteken har stärkt sin roll som lokala nav och mötesplatser
- barn och ungdomar har stärkt sin roll som medskapare genom delaktighet och inflytande.

Bild och form

Inom bild och formområdet i Västernorrland finns samverkan och dialog med statliga myndigheter, länsmuseum, kommunala institutioner och civilsamhällets aktörer. Branschorganisationer, kollektivverkstäder och konstfrämjande aktörer är också viktiga för en samarbets- och infrastruktur som kan svara mot de behov som finns. Genom kompetensutveckling, stöd och nätverk stärks redan befintliga strukturer.

Västernorrland skall vara en plats där konsten som skapas och visas får vara fri och ifrågasättande. I förlängningen kan konsten fungera som en arena för debatt och demokrati. En förutsättning för det är att det finns möjligheter för konstnärer att både arbeta med sin verksamhet och visa sin konst för allmänheten. För att nå dit behövs aktivt arbete med att skapa goda villkor för både konstnärer och arrangörer.

Konst Västernorrland

Konst Västernorrland arbetar konstfrämjande och konstpolitiskt med utvecklingsfrågor inom bild- och formområdet. Verksamheten har i uppdrag att stärka och utveckla bild- och formkonstens ställning i länet samt att öka tillgången till konst och konstupplevelser för invånare i hela Västernorrland. Genom konstpedagogiska insatser främjas möjligheterna för fler att ta del av samtidskonst. Genom den nätbaserade konstitidningen Volym säkerställs tillgång till konstkritik i samverkan med de andra nordligaste länen.

Konst Västernorrland verkar även för ökad tillgång till samtidskonst genom konstinköp och konstnärlig gestaltning i Region Västernorrlands lokaler.

Det samlade arbetet verkar för att säkerställa att bild- och formkonstnärer har goda möjligheter att leva och verka i länet, och att länets invånare får tillgång till ett kvalitativt och varierat utbud av samtidskonst. Konstnärliga residens, stipendier och arvoderade uppdrag är viktiga satsningar.

För att säkerställa att konstnärer får skälig ersättning ska *Avtal om upphovspersoners rätt till medverkans- och utställningsersättning (MU-avtalet)* följas, och branschorganisationernas arvodesrekommendationer vara vägledande.

Region Västernorrland tillämpar enprocentsregeln och arbetar aktivt med utveckling inom området gestaltad livsmiljö. Detta bidrar till fler uppdrag för professionella konstnärer och till ökad tillgång till konst av hög kvalitet i offentliga miljöer.

Mål för bild och form

2030 ska Västernorrland vara en plats där:

- professionella konstnärer inom bild- och formområdet har goda möjligheter att leva, verka och utvecklas
- det finns en stark regional infrastruktur för professionell bild- och formkonst och en ökad tillgång till samtidskonst
- professionell bild- och formkonst synliggörs och intresset för samtidskonst stärks
- tillgång till offentlig konst i Region Västernorrlands lokaler utvecklas
- området gestaltad livsmiljö utvecklas i samverkan med länets kommuner och andra aktörer
- barn och unga har tillgång till professionell bild och formkonst samt eget utövande
- konstnärlig utveckling främjas genom residens, samarbeten och nationella och internationella utbyten.

Film och rörlig bild

Film och rörlig bild är ett sektorsövergripande kulturområde, en tillgänglig konstform som når ut till de allra flesta oavsett ålder, bakgrund eller andra förutsättningar. Det stora intresset för film och rörlig bild är en viktig kraft att bygga vidare på. Samtidigt skapar den ökande konsumtionen av rörliga bilder ett växande behov av förmågan att förstå, analysera och kritiskt granska det vi ser. Barn och unga är en särskilt viktig målgrupp. Konsumtionen av film är större än någonsin, och den sker i allt högre grad individuellt. Därför är det viktigt att värna biografen och andra visningsarenor som mötesplatser för delade filmupplevelser, samtal och reflektion.

En stabil och långsiktig finansiering inom området erbjuder möjligheter till skapande och produktion samt arbetstillfällen på bred front, och bidrar till en naturlig koppling mellan kultur och näringsliv.

Film Västernorrland

Film Västernorrland arbetar med att främja och utveckla filmkulturen i länet och bedriver en omfattande filmpedagogisk verksamhet för barn och unga, i skolan och på fritiden. Genom

samproduktion av kort- och dokumentärfilm verkar Film Västernorrland för att en mångfald av filmer produceras i länet. Ett särskilt fokus ligger på att utveckla unga filmskapare och talanger. Film Västernorrland samproducerar långfilm och tv-dramaserier via en regionalt och kommunalt finansierad filmfond.

Film Västernorrland ger råd och stöd till biografer och andra visningsaktörer i länet och arrangerar den internationella filmfestivalen Filmfest Sundsvall.

Mål för film och rörlig bild

2030 ska Västernorrland vara en plats där:

- barn och unga får möjlighet att se, samtala om och skapa film i olika sammanhang för att bli filmkunniga medborgare
- invånare tar del av ett brett utbud av film från hela världen genom levande biografer, starka visningsarrangörer och filmkulturella mötesplatser
- centrala mötesplatser för filmkonst, publik och bransch stärker Västernorrlands position som ett filmkulturellt nav
- unga filmskapare får stöttning och möjlighet att utveckla sina färdigheter och talanger inom film
- vi stärker filmen som konstområde och en stark professionell filmbransch genom långsiktig finansiering
- professionella filmskapare ska kunna verka och utvecklas
- ett långsiktigt hållbart ekosystem för filmproduktion främjas.

Kulturarv, museer och arkiv

I Västernorrland samverkar aktörer inom offentlig, idéburen och privat sektor för att utveckla och stärka länets kulturarv. Centrala plattformar i detta arbete är Kulturarv i Västernorrland, Kulturmiljönätverket och Västernorrlands hembygdsråd. Länet har rika kulturmiljöer och ett mångsidigt kulturarv som, när det bevaras, används och utvecklas, bidrar till ett långsiktigt hållbart samhälle. Kulturarvet utgör ett gemensamt minne som sätter in människans livsvillkor i ett historiskt sammanhang, medan kulturmiljöerna speglar de fysiska miljöer som formats och påverkats av människan.

Kulturarvet bidrar även till den civila beredskapen genom att bevara och tillgängliggöra historiska erfarenheter som stärker samhällets förmåga att förstå risker, hantera kriser och bygga resiliens.

Eftersom synen på kulturarvet förändras över tid behöver samlingsförvaltningen präglas av långsiktighet, hållbara prioriteringar och kontinuerlig utveckling. Detta omfattar stärkt

digital tillgänglighet samt utveckling av nya metoder för dokumentation, delaktighet och tillgängliggörandet av den lokala historien.

Kulturarvet är samtidigt en aktiv resurs i samhällsbyggandet. Det stärker identitet och gemenskap och har en central roll i den hållbara omställningen, både genom hållbar förvaltning av byggnader och traditioner och genom de lärdomar historien ger i tider av förändring. Därför är det viktigt att kopplingen mellan kulturarv, kulturmiljö, hållbar utveckling och klimatanpassning tydliggörs och stärks i det regionala utvecklingsarbetet.

Det strategiska kulturarvsprogrammet för Västernorrland, som har funnits sedan 1990 talet, har avvecklats. Arbetet med kulturarvsfrågorna fortsätter nu i ny form. De strategiska målen för kulturarv, museer och arkiv ingår i den regionala kulturplanen och kompletteras med en handlingsplan som konkretiserar och stödjer genomförandet av målen.

Stiftelsen Länsmuseum Västernorrland

Stiftelsen Länsmuseum Västernorrland med det publika namnet Västernorrlands museum, är den regionala institutionen för kulturområdet *Museer och museernas kulturmiljöarbete*. Museet har ett samlat regionalt uppdrag att bevara, utveckla och tillgängliggöra Västernorrlands kulturarv genom kunskapsuppbyggnad, samlingsförvaltning, dokumentation och publik verksamhet.

Museet bedriver arkeologisk uppdragsverksamhet och tillhandahåller expertkompetens inom kulturmiljö- och byggnadsvård. Det är en viktig resurs i regionala och lokala utvecklingsprocesser som bidrar till hållbar planering, rådgivning och beslutsunderlag för kommuner och andra aktörer.

Som en del av sitt regionala uppdrag ansvarar stiftelsen även för den hemslöjdsfrämjande verksamheten där bland annat kunskap om material, tekniker och slöjdtraditioner utvecklas och förs vidare genom rådgivning, programverksamhet och stöd till slöjdens aktörer.

En viktig del av museets verksamhet är Murbergets friluftsmuseum, ett av Sveriges största friluftsmuseer. Genom ett omfattande byggnadsbestånd och kulturhistoriska miljöer fungerar Murberget som en viktig arena för förmedling, pedagogik och publika aktiviteter och bidrar till att synliggöra länets historia i autentiska miljöer. Utöver att vara en viktig resurs för museet utgör museet en gemensam mötesplats för andra aktörer i länet, som använder området för samarbeten, programverksamhet och olika evenemang. Museet förvaltar också flera kulturhistoriska miljöer i länet som bland annat Gammelgården i Myckelgensjö och Ulvö kapell.

Som arena för samtidskultur och samtidskonst erbjuder museet program och utställningar som belyser aktuella kulturella och samhällsrelaterade frågor.

Museet är en anslagsstiftelse med Region Västernorrland och Härnösands kommun som stiftelsebildare och medfinansieras av Statens kulturråd genom kultursamverkansmodellen.

Verksamheten är organiserad för att verka långsiktigt, professionellt och regionalt tillgängligt.

Föreningsarkivet Västernorrland

Föreningsarkivet Västernorrland är en ideell arkivinstitution som har ett regionalt uppdrag att bevara och tillgängliggöra folkrörelsernas och föreningslivets arkiv. Genom att samla in, vårda och digitalisera arkivhandlingar säkerställs ett långsiktigt skydd av länets föreningshistoriska material. Arkivet erbjuder även kvalificerad rådgivning till föreningar, forskarservice och en bred utåtriktad verksamhet som genom pedagogiska insatser lyfter och förmedlar berättelser ur länets kulturarv.

Föreningsarkivet samverkar på nationellt plan inom föreningen Enskilda e-arkivet kring e-arkiv och digital hantering.

Näringslivsarkiv i Norrland

Näringslivsarkiv i Norrland (NIN) är en ideell arkivinstitution med ett regionalt uppdrag att bevara, tillgängliggöra och tillhandahålla historisk dokumentation från västernorrländska företag och västernorrländskt näringsliv. NIN verkar för att samla in näringslivsarkiv för hela Norrland. Genom arkivtjänster, stöd vid dokumenthantering och rådgivning om både fysisk och digital arkivering bidrar NIN till ett långsiktigt säkrat näringslivsarkiv. NIN utvecklar även digitala lösningar och e-arkiv och fungerar som samverkansorgan mellan näringslivet och vetenskapliga institutioner.

Mål för kulturarv, museer och arkiv

2030 ska Västernorrland vara en plats där:

- kulturarvet är angeläget, fler berättelser främjas och människors historiska och kulturella medvetenhet stärks
- kulturarvet är tillgängligt för alla och upplevs som en gemensam kunskapskälla
- kulturarvet är en resurs för hållbar samhällsutveckling
- alla samhällssektorer tar ett ökat ansvar för kulturarvet
- barn och ungas delaktighet och tillgång till kulturarv har ökat genom bland annat pedagogik, tillgängliggörande och medskapande arbetssätt.

Scenkonst

Scenkonstområdet omfattar flera uttrycksätt, denna kulturplan innehåller cirkus-, dans-, musik- och teaterverksamhet. Scenkonstområdet vilar på två ben: professionell och idéburen verksamhet. Båda är en tillgång och resurs för varandras verksamhet och engagemang. Mångfalden av utövare och arrangörer i länet skapar förutsättningar för att erbjuda en bra balans mellan spets och bredd. I Västernorrland finns ett av Sveriges största scenkonstbolag. I länet finns också många frilansande utövare och upphovspersoner som

bidrar till att västernorränningarna får chans att möta professionell kultur. Ett rikt föreningsliv bidrar till ett brett kulturutbud genom att skapa förutsättningar för arrangemang, skapande och utövande. Scenkonst bidrar till platser för samtal och möten och kan verka på flera nivåer av tillgänglighet.

Norrlands nätverk för musikteater och dans

Genom kommunalförbundet Norrlands nätverk för musikteater och dans (NMD) samarbetar regionerna Jämtland Härjedalen, Norrbotten, Västerbotten och Västernorrland för att tillgängliggöra musikteater och dans i hela norra Sverige. NMD får statligt stöd för att möjliggöra turnéutbyte mellan regionerna. De ensembler som ingår i nätverket är: Norrlandsoperan, Norrdans, Barn- och ungdomsoperan inom Estrad Norr samt Piteå kammaropera.

Riksteatern Västernorrland

Riksteatern Västernorrland (RTV) är en ideell förening inom den nationella folkrörelsen Riksteatern. RTV är en resurs för professionell teater, dans och samtida cirkus i länet, såväl för barn som vuxna. RTV är ett samverkansorgan och en resurs för länets kulturarrangörer med regionalt uppdrag att främja, förmedla och samordna professionell scenkonst till riksteaterföreningar och andra kulturarrangörer (kommuner, skolor, förskolor, bibliotek med flera) som arrangerar scenkonst för barn, unga och vuxna. Inom det regionala uppdraget ingår även att stärka och främja arrangörsutveckling för unga och vuxna samt att administrera Arrangörslyftet, som möjliggör professionella kulturarrangemang inom musik, teater, dans, film och andra kulturella uttrycksformer. Samverkan med olika parter är nödvändiga för att kunna genomföra befintliga uppdrag och utvecklingsprojekt. Genom utvecklade former för samverkan mellan det offentliga och civilsamhället ökar Riksteatern Västernorrland tillgången till scenkonst i Västernorrland.

Scenkonst Västernorrland AB

Scenkonst Västernorrland AB ägs av Region Västernorrland, Sundsvalls kommun och Härnösands kommun som tillsammans med Kulturrådet finansierar grunduppdraget. Bolaget ska producera, förmedla, främja och utveckla professionell verksamhet inom musik-, teater-, dans- och filmkonstområdet. Kreativitet, mångfald och kvalitet ska prägla bolagets verksamhet. Scenkonst Västernorrlands prioriterade målgrupp är barn och unga. Bolaget är den ledande aktören för scenkonst och film i skolan i länets alla kommuner.

Här följer en beskrivning av Scenkonst Västernorrland AB:s verksamheter.

Film Västernorrlands verksamhet beskrivs under rubriken Film och rörlig bild.

Norrdans

Norrdans är ett internationellt danskompani som arbetar med innovation och normkreativitet inom samtida dans och koreografi. Genom kommunalförbundet Norrlands nätverk för musikteater och dans (NMD) har kompaniet även ett uppdrag att turnera främst

i de fyra norrlänen men även nationellt och internationellt. Kompaniet driver ett brett utbud av främjande aktiviteter som introducerar barn, ungdomar och vuxna till dans och rörelse. Hos Norrdans finns även Västernorrlands dansutvecklare, en regional resurs med uppdrag att stärka och utveckla dansområdet i länet.

Musik Västernorrland

Musik Västernorrland arbetar för och med musiklivet i hela länet. Verksamheten rymmer Nordiska Kammarorkestern och dess ensembler samt en turnéverksamhet bestående av frilansmusiker. Gemensamt skapas en bredd av konsertupplevelser och musiksammanhang för såväl vuxna som barn och unga, det senare både i skolan och på fritiden. Musik Västernorrlands ungdomsensemblar utgör dialogytor och mötesplatser för unga musiker och är en del av Musik Västernorrlands främjande arbete med huvudsyfte att fortsätta utveckla länets infrastruktur för musikområdet.

Teater Västernorrland

Teater Västernorrland är länets egen teater och producerar en bred repertoar av hög konstnärlig kvalitet för barn, unga och vuxna. Teatern finns nära publiken genom ett levande teaterhus och en bred turnéverksamhet. Med en fast skådespelarensemble och ett helt hus fyllt med ateljéer och verkstäder erbjuds lokalt producerad scenkonst. Teatern bedriver även en omfattande pedagogisk verksamhet för barn och unga, ger stöd till amatörteaterföreningar och erbjuder aktiviteter på fritiden.

Mål för scenkonst

2030 ska Västernorrland vara en plats där:

- scenkonsten når fler människor
- vi verkar för breddat deltagande och bygger relationer med ny publik
- arrangörsled och mottagarkapacitet är starka i hela länet
- utbyten och samverkan på regional, interregional, nationell och internationell nivå bidrar till bredd och utveckling
- barn och unga har jämlik tillgång till eget skapande och professionellt kulturutbud
- nyskapande uttryck, konstnärlig kvalitet och en bredd av genrer och kulturuttryck främjas
- möjligheterna för professionella kulturskapare inom scenkonst att verka och utvecklas är goda
- tillgång till ett professionellt utbud i hela länet är möjligt genom återväxt och god kompetensförsörjning inom scenkonstområdet
- möten mellan professionella och ideella aktörer skapar en scenkonst med både bredd och spets.

Slöjd

Slöjdområdet är en bred och omfattande kulturyttring med många utövare och kontaktytor med olika verksamheter i samhället. Slöjdområdet verkar i en tradition där både materiella och immateriella kunskaper och erfarenheter förs vidare, utvecklas och förnyas i förhållande till rådande tidsanda och behov. Slöjdens material- och teknikkunskaper skapar hållbara kvaliteter som är värdefulla ur ett miljöperspektiv. Ökad praktisk kompetens gör oss mer flexibla, en viktig egenskap för att ett samhälle ska kunna stå emot och återhämta sig från kriser.

I Västernorrland finns flera aktiva hemslöjdsföreningar, vävföreningar och hantverkskooperativ. Den största kraften och resursen för slöjd i Västernorrland ligger ändå hos alla de slöjdare som är aktiva genom kurser, försäljning och skapande av högkvalitativ slöjd. Aktörer inom slöjdområdet verkar ofta i gränslandet mellan slöjd, konsthantverk, design och form. De professionella slöjdarna bidrar till att bevara kunskaper, driva innovation och stärka attraktivitet och platsidentitet.

Det hemslöjdsfrämjande uppdraget

Det hemslöjdsfrämjande uppdraget är en del av Stiftelsen Läns museet Västernorrland som handlar om att utifrån kulturarvets traditionella slöjdmetoder både förvalta, utveckla och förnya slöjdområdet i hela länet. Arbetet sker i samverkan med slöjdare, andra kulturutövare, civilsamhället, offentliga institutioner samt Västernorrlands övriga främjande verksamheter.

Verksamheten arbetar för att skapa mötesplatser för slöjd i Västernorrland.

Hemslöjdskonsulenterna erbjuder även slöjdaktiviteter på äldreboenden. Genom slöjden kan olika generationer mötas, erfarenheter delas och gemenskap och social hållbarhet stärkas.

Hemslöjdskonsulenternas riktade verksamhet mot barn och unga utvecklar förmågan att hantera verktyg och material, därigenom stärks känslan av att kunna klara sig själv. Arbetet omfattar utbildning för slöjdlärare och fritidsledare, slöjdhandledarutbildning, utveckling av digitala verktyg samt insatser för att öka mängden slöjd inom skapande skola.

Det hemslöjdsfrämjande arbetet stärker slöjdare genom uppdrag, kompetensutveckling och aktiva nätverk, lokalt och över region- och landsgränser. Hemslöjdskonsulenterna verkar för att utbildning, fortbildning och fördjupning inom slöjd ska finnas i länet, för att utveckla och bevara hantverksskicklighet, mångfald, kvalitet, material- och teknikkunskap.

Det finns ett nära samarbete mellan hemslöjdskonsulenterna i de fyra nordligaste länen.

Mål för slöjd

2030 ska Västernorrland vara en plats där:

- alla intresserade i hela länet, såväl vuxna som barn och unga, ska ha möjlighet att ta del av slöjdverksamhet
- pedagogiska insatser för barn och unga kring hemslöjdens tekniker finns tillgängliga för grundskola och verksamhet på fritiden
- professionella och aktiva slöjdare har goda möjligheter att verka och utvecklas
- slöjdområdets kunskaper anses som relevanta för samtida vardagsliv
- slöjdområdet samverkar interkulturellt, nationellt och internationellt.

Spelkultur

Spelkultur är en mångsidig och växande kulturform som engagerar människor i alla åldrar, inte minst barn och unga. Den omfattar digitala spel, brädspel, rollspel, lajv och andra interaktiva uttryck, och fungerar både som deltagande aktivitet och som konstnärligt uttryck. I spelkulturen möts och samverkar olika konst- och kulturuttryck.

Spelkultur kan ha en stark roll i samhället genom att engagera människor och främja medskapande. Den stimulerar ofta kreativitet och skapar mötesplatser där människor kan träffas och umgås över ålders- och bakgrundsgränser.

Spelkultur kan också vara en resurs för lärande och stödja både formell utbildning och informellt lärande i föreningsliv, bibliotek och digitala plattformar. Spelföreningar är viktiga aktörer som bidrar till kulturens utveckling och tillgänglighet.

Spelbranschen i Västernorrland är relativt ung men fortsatt växande, och kan på sikt bli en viktig aktör inom kulturella och kreativa branscher.

Mål för spelkultur

2030 ska Västernorrland vara en plats där:

- nätverk och mötesplatser som ökar kunskapen om spelkultur och spelutveckling har stärkts
- initiativ för en mer jämställd spelkultur samt initiativ för ungas delaktighet och social hållbarhet har främjats
- utvecklingsinitiativ i samverkan med andra kulturområden har lyfts och utvecklats.

Kulturplanens genomförande och uppföljning

Samverkan för hållbart kulturliv

Ett hållbart och livskraftigt kulturliv i Västernorrland bygger på samverkan mellan stat och region, kommuner, civilsamhälle, professionella kulturskapare, regionala verksamheter och nationella och nordliga samarbeten. Tillsammans bidrar vi till utveckling, delaktighet och tillgänglighet i hela länet. Inom ramen för kulturplanens genomförande spelar olika former av stöd, dialog, nätverk och partnerskap en central roll.

Nedan presenteras de samverkansstrukturer som särskilt stärker kulturplanens målsättningar och skapar förutsättningar för ett hållbart kulturliv.

Arrangörslyftet

Arrangörslyftet är ett långsiktigt samarbete mellan länets kommuner, Region Västernorrland och Scenkonst Västernorrland. Syftet är att tillsammans stärka finansieringen av kulturarrangemang i länets kommuner. Riksteatern Västernorrland ansvarar för administrationen.

Dialog och nätverk med kulturaktörer

Kulturaktörer i länet bjuds in till dialoger och mötesplatser som stödjer utvecklingsåtgärder och nya initiativ. Sektorsövergripande samverkan är central för regional utveckling, och inom varje kulturområde finns nätverk och strukturer.

Civilsamhället som partner

Ett aktivt föreningsliv och en stark ideell sektor bidrar till både social gemenskap och ökad livskvalitet i länet. Ideellt drivna samlingslokaler och arrangörer utgör ofta mottagarkapaciteten utanför tätorterna. Samverkan med civilsamhällets aktörer är därför central för ett livskraftigt kulturliv i hela länet. Genomförandet av kulturplanen sker i första hand i samverkan med distriktsorganisationerna, som i sin tur samlar de lokala föreningarna.

Enskilda e-arkivet

Region Västernorrland samverkar med Region Sörmland och Region Uppsala genom Föreningsarkivet Västernorrland och Enskilda e-arkivet kring e-arkiv och digital hantering.

Kommunsamverkan

Kommunerna har en nyckelroll i kulturplanens genomförande. Kommunala verksamheter – som kulturskolor, bibliotek, konsthallar och museer – fungerar som viktiga arenor och mötesplatser. För att kulturplanens mål ska nås krävs samverkan mellan kommuner och region. Mötesformen Kulturforum, där politiker och tjänstepersoner från kommuner och region samt representanter för Länsstyrelsen Västernorrland ingår, är en viktig förutsättning för kultursamverkan och kulturutveckling.

Biblioteken i Västernorrland (Kramfors, Timrå, Ånge, Härnösand, Örnsköldsvik och Sollefteå) samverkar genom en gemensam plattform för e-böcker och ljudböcker. Detta regionala samarbete, som stöds av Regionbibliotek Västernorrland, syftar till att öka tillgängligheten, erbjuda ett bredare digitalt utbud och stärka läsfrämjande

Kultur i norr

Kultur i norr är en gemensam samverkansstruktur mellan de fyra nordligaste regionerna. Arbetet utgår från gemensamma målsättningar inom kulturpolitik och konstutveckling, formulerade i ett kulturpolitiskt positionspapper. Inom Kultur i norr genomförs mötesplatser, kunskaphöjande insatser och dialoger med viktiga kulturaktörer. Samverkan sker bland annat genom:

- kulturpolitisk dialog
- fortbildning
- kollegialt utbyte
- utvecklingsåtgärder
- samordning kring utbud.

Genom en fortsatt utveckling av norrlänssamarbetet kan gemensamma utmaningar överbryggas, resurser användas mer effektivt och tillgängligheten till kultur öka. Västernorrland ser en särskild styrka i att samverka med övriga regioner i norr utifrån gemensamma satsningar, strukturer och förutsättningar.

Samråd med professionella kulturskapare

För att upprätthålla en formell dialog med professionella utövare genomförs samråd med representanter från medlemsorganisationerna i Konstnärliga och litterära yrkesutövares samarbetsnämnd (KLYS). Samråden görs i samarbete med Region Jämtland Härjedalen.

Arbetsätt och verktyg

Inför Kulturplan för Västernorrland 2023 – 2026 identifierades en rad förutsättningar för att nå gemensamma målsättningar:

Arbetsvillkor

Vi ska säkra rimliga arvoden och följa avtal så att kulturskapare i Västernorrland kan leva på sitt yrke genom stöd och dialog. Konstnärliga residens och stipendier är verktyg för att utövarna ska kunna fokusera på att utveckla sitt konstnärskap. Produktionsstöd, arvoderade konstnärliga uppdrag och avtal ger social trygghet för konstnärliga utövare.

Gemensamma prioriteringar

Vi utgår från gemensamma prioriteringar, planerar tillsammans och samordnar våra resurser för att nå bästa resultat.

Jämlik tillgång

Kulturinstitutioner med regional och statlig finansiering har i uppdrag att nå ut i hela regionen och verka för jämlik tillgång, inte minst för barn och unga. För att alla ska ha möjlighet att delta utifrån sina förutsättningar kan särskilda anpassningar behövas. Dialoger med kommunala aktörer och stärkt samverkan med arrangörer, civilsamhälle och publik är viktiga verktyg för att säkerställa att kulturen når alla medborgare.

Kompetens

Vi fattar beslut baserat på kunskap och omvärldsbevakning samt gör utredningar när vi behöver identifiera nya satsningar.

Långsiktighet

Gemensam finansiering, uppväxling och breda överenskommelser skapar långsiktighet och ger verksamheter trygghet att planera för framtiden.

Initiativ och projekt

Vi uppmuntrar nya idéer och samverkan som gynnar hela länet. Utvecklingsinitiativ som syftar till att etablera ny långsiktig verksamhet behöver bygga på gemensamma prioriteringar. Implementering och finansiering bör planeras tidigt. Förmågan att söka externa medel behöver stärkas i länet.

Strategiska samverkansformer

Effektiva och strategiska samverkansformer är en förutsättning för att nå målen, inte minst genom medfinansiering av utvecklingsåtgärder. Regionens aktörer behöver agera tillsammans, skapa möjligheter för gemensamma resurser och utveckla strategisk kompetens. Befintliga samverkansstrukturer, nätverk och uppdrag ska ses över och utvecklas kontinuerligt för att nå sina syften.

Finansiering

Regionalt och statligt verksamhetsstöd

Region Västernorrland fattar årligen beslut om verksamhetsstöd och annan finansiering inom den ordinarie budgetprocessen. Alla regionala stöd hanteras utifrån fastställda riktlinjer för stödgivning.

Verksamheter som ingår i kultursamverkansmodellen får verksamhetsstöd från region och stat. Verksamheterna tar fram årliga prioriteringar utifrån kulturplanens mål.

Prioriteringarna ligger till grund för Region Västernorrlands ansökan om statligt stöd från Kulturrådet. Storleken på de statliga bidragen baseras dels på de prioriteringar och utvecklingsområden som beskrivs i ansökan, dels på Region Västernorrlands ekonomiska ambitionsnivå.

I regionala kulturverksamheter där en region tillsammans med en kommun är delägare eller stiftelsebildare, växlas det regionala och statliga stödet upp med kommunala medel i enlighet med gällande avtal.

Utvecklingsmedel

De årliga verksamhetsanslagen kan kompletteras med hjälp av statliga utvecklingsmedel, projektstöd från region och kommun och andra tillfälliga medel för utveckling av verksamhet eller projekt. Dessa medel kan sökas av aktörer som inte ingår i Kultursamverkansmodellen. Även dessa kräver ofta en samverkanslogik mellan flera parter.

För att kultursamverkansmodellen ska fortsätta vara ett verktyg för utveckling krävs ökade resurser, både för att möjliggöra satsningar inom nya kulturområden och för att genomföra särskilda insatser.

Uppföljning

Region Västernorrland följer upp kulturplanens genomförande via:

- samråd och dialoger med aktörer
- statistik i Kulturdatabasen, KDB, ett verktyg från Myndigheten för kulturanalys
- särskilda uppgiftsinsamlingar och möten kopplade till Kulturrådets samverkansråd
- skriftliga redovisningar och rapporter.

Kulturplanens mål är styrande för bedömningen av regionala verksamhetsstöd, utvecklingsmedel, projektstöd och stipendier.

Eftersom kulturplanen är en del av det regionala utvecklingsarbetet bidrar den till uppföljningen av RUS.

För samfinansierade verksamheter tas ägardirektiv och uppdragsavtal fram gemensamt med stiftelsebildare samt aktieägare och verksamheterna följs upp utifrån ägarpolicy och gällande riktlinjer.

Organisationer med regionala anslag förväntas följa gällande riktlinjer, branschstandarder och arvodesrekommendationer i sin verksamhet.

Genomförda dialoger

Genomförda dialoger 2025

- Samverkansträff med regionala kulturverksamheter 21 maj
- Mötesplats kultur 21 maj
- Regional utvecklingsnämnd 13 juni
- Klusterdialog teater, dans och cirkus, 4 september
- Klusterdialog kulturarv och kulturmiljö, 9 september
- Klusterdialog film och rörlig bild, 16 september
- Klusterdialog bibliotek, läs och litteraturfämjande, 18 september
- Klusterdialog musik 24 september
- Klusterdialog bild & form, 23 september
- Tjänstemannaforum, 9 oktober
- Ungdomsdialog i Ånge 10 oktober
- Dialog i samband med Mittlitt 18 oktober
- Ungdomsdialog Härnösand 23 oktober
- Ungdomsdialog Örnsköldsvik 25 oktober
- Kommundialog Ånge 29 oktober
- Kommundialog Sundsvall 3 november
- Kommundialog Sollefteå 4 november
- Kommundialog Timrå 5 november
- Kommundialog Örnsköldsvik 5 november
- Kommundialog Kramfors 11 november
- Kommundialog Härnösand 11 november
- Workshop folkhögskolor 19 november
- Kulturforum, 21 november 2025

Genomförda dialoger 2026

- Dialog regional biblioteksverksamhet 13 januari
- Dialog, bild och form 29 januari
- Dialog, film, 9 februari
- Dialog, hemslöjd, slöjd och konsthantverk 12 februari
- Dialog, spelutveckling 13 februari
- Dialog, Kulturarv, museer och arkiv 16 februari
- Dialog Scenkonst 23 februari
- Framtidsdag 26 februari
- Dialog kollektiva konstnärsvrkstäder 3 mars
- Dialog med Länsstyrelsen i Västernorrland 23 mars
- Remisseminarium 23 april (ska genomföras)

Tjänsteställe, handläggare

Datum

Dnr

Kultur och bildningsverksamheten

2026-04-01

25RUN316

- Kulturskaparsamråd 4 maj (ska genomföras)
- Samverkansträff med regionala kulturverksamheter 20 maj (ska genomföras)
- Stora samverkansråd 22 maj (ska genomföras)

Totalt har ett fyrtiotal dialoger och möten genomförts.